

Evaluatie Orthodoxe Zendende Instantie

Evaluatie Orthodoxe Zendende Instantie

Opdrachtgever	Ministerie van Justitie en Veiligheid Dienst Geestelijke Verzorging Dienst Justitiële Inrichtingen
Uitgevoerd door	<i>Universiteit voor Humanistiek</i> Carmen Schuhmann Annemiek Schilpzand Gaby Jacobs
Datum	April 2026

Inhoudsopgave

<i>Afkortingenlijst</i>	5
Samenvatting en conclusies	6
<i>Vraagstelling en opzet</i>	6
<i>Conclusies ten aanzien van de vier beoordelingsclusters</i>	6
1. Representativiteit van de OZI	6
2. De kwantiteit en kwaliteit van het aanbod geestelijke verzorging	7
3. Het functioneren van de OZI als zendende instantie binnen DGV	8
4. Beschikbaarheid en inbedding van een universitaire opleiding	8
<i>Slotconclusie</i>	9
1. Inleiding	11
1.1 <i>Achtergrond en beoordelingscriteria</i>	11
1.2 <i>Opzet en methode</i>	11
1.3 <i>Opbouw van het rapport</i>	13
2. Representativiteit van de OZI	14
<i>Criterium 1: De OZI vertegenwoordigt voldoende groeperingen uit de orthodox-christelijke gemeenschap</i>	14
<i>Criterium 2: De OZI is goed toegankelijk voor nieuwe lid-organisaties</i>	15
<i>Criterium 3: De OZI vervult een effectieve rol voor de orthodox-christelijke gemeenschap, zowel intern als naar de Nederlandse samenleving</i>	16
<i>Criterium 4: De OZI wordt gekenmerkt door bestuurlijke en financiële stabiliteit en continuïteit</i>	17
3. Kwantiteit en kwaliteit van aanbod geestelijke verzorging	19
<i>Criterium 5: Alle orthodox-christelijk ingesloten krijgen desgewenst voldoende orthodox-christelijke geestelijke verzorging</i>	19
<i>Criterium 6: Het aanbod en/of de achtergrond van de orthodox-christelijke geestelijke verzorgers doet recht aan de diverse stromingen en etniciteiten binnen de orthodox-christelijke geloofsgemeenschap, en is divers qua mannen en vrouwen</i>	20
<i>Criterium 7: De orthodox-christelijke geestelijke verzorgers zijn voldoende opgeleid en hebben een specifieke training gevolgd of kwalificatie behaald voor de geestelijke verzorging aan ingesloten</i>	22
<i>Criterium 8: De orthodox-christelijke geestelijke verzorgers vervullen het takenpakket zoals vastgelegd in de dienstenspecificaties van DGV</i>	23

<i> criterium 9: Er is voldoende aandacht voor de wensen, behoeften en respons van de orthodox-christelijk ingeslotenen</i>	23
4. Functie van zendende instantie	25
<i> criterium 10: Er is vanuit de OZI respectievelijk de hoofdpredikant voldoende inhoudelijke aansturing van de geestelijke verzorging</i>	25
<i> criterium 11: Er is een korps van geestelijk verzorgers gevormd</i>	26
<i> criterium 12: De OZI respectievelijk de hoofdpredikant verzorgt een adequate voordracht van geestelijke verzorgers</i>	27
<i> criterium 13: Er is sprake van kwaliteitsbeleid en kwaliteitsbewaking met betrekking tot de geestelijke verzorging</i>	27
<i> criterium 14: De OZI werkt naar behoren samen met de andere ZI's binnen DGV, en daarbuiten</i>	28
5. Universitaire opleiding	30
<i> criterium 15: Er is een universitaire opleiding tot orthodox geestelijke verzorger beschikbaar</i>	30
<i> criterium 16: De opleiding is ingebed binnen een theologische faculteit en er is sprake van een goede afstemming tussen de OZI en deze faculteit</i>	31
Bijlage 1 Toetsingskader	33
Bijlage 2 Topiclijsten interviews en focusgroep	36
<i> Topiclijst interview directeur Dienst Geestelijke Verzorging van DJI</i>	38
<i> Topiclijst hoofdpredikant voor het protestants en orthodox justitiepastoraat</i>	39
<i> Topiclijst focusgroep korps O-GV'ers bij DJI</i>	40

Afkortingenlijst

Overzicht van afkortingen gebruikt in dit rapport

CIO	Interkerkelijk Contact in Overheidszaken
DGV	Dienst Geestelijke Verzorging
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
EC	Studiepunten (European Credits)
GV	Geestelijke Verzorging
GV'er	Geestelijk Verzorger
ICJ	Interkerkelijke Commissie Justitiepastaat (subcommissie van CIO)
OKIN	Orthodoxe Kerk in Nederland (Stichting OKIN)
OZI	Orthodoxe Zendende Instantie
SING	Sector Institutioneel Niet-Gezonden (VGVZ-sector)
SKGV	Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzorgers
SOKIN	Samenwerkingsverband van Oriëntaals-orthodoxe kerken in Nederland
VGVZ	Vereniging van Geestelijk Verzorgers
VU	Vrije Universiteit Amsterdam
WHW	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
ZI	Zendende Instantie

Samenvatting en conclusies

Vraagstelling en opzet

In 2021 heeft de Vrije Universiteit in opdracht van het Ministerie van Justitie en Veiligheid een initiële evaluatie uitgevoerd naar het functioneren van de Orthodoxe Zendende Instantie (OZI) als zendende instantie. Op basis van dit onderzoek is de OZI per januari 2023 voorlopig erkend als zendende instantie bij de Dienst Geestelijke Verzorging (DGV) van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), met de afspraak dat het functioneren na twee jaar opnieuw zou worden beoordeeld. De Universiteit voor Humanistiek heeft in opdracht van DGV deze herbeoordeling uitgevoerd.

Het doel van deze evaluatie is te beoordelen of de OZI voldoet aan de voorwaarden voor definitieve erkenning als zendende instantie en is uitgewerkt in zestien criteria, verdeeld over vier hoofdclusters:

1. representativiteit van de OZI;
2. kwantiteit en kwaliteit van het aanbod geestelijke verzorging;
3. functioneren van de OZI als zendende instantie binnen DGV;
4. beschikbaarheid en inbedding van een universitaire opleiding.

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van deskresearch, interviews en een focusgroep.

Conclusies ten aanzien van de vier beoordelingsclusters

1. Representativiteit van de OZI

De OZI kan binnen het institutionele en kerkelijke kader waarin zij opereert als voldoende representatief worden aangemerkt. De formele representativiteit berust op de betrokkenheid van Stichting Orthodoxe Kerk in Nederland (OKIN) en Samenwerkingsverband van Oriëntaals-orthodoxe kerken in Nederland (SOKIN) als dragende koepels, die gezamenlijk het bestuur van de OZI vormen. Uit de interviews blijkt dat deze constructie in de praktijk functioneert op basis van

gelijkwaardigheid, consensus en aansluiting bij bestaande kerkelijke verhoudingen.

De toegankelijkheid voor nieuwe gemeenschappen is niet op OZI-niveau georganiseerd, maar verloopt via de bestaande kerkelijke en canonieke structuren van OKIN en SOKIN. Ook deze indirecte route blijkt in de praktijk werkbaar.

De OZI vervult haar rol als zendende instantie in de praktijk effectief. Die effectiviteit is niet gebaseerd op een zelfstandige institutionele infrastructuur van de OZI, maar op de functionerende samenwerking tussen OKIN en SOKIN, de verbinding met de lokale bisschoppen en de bestuurlijke relatie met St. Irenaeus.

Ten aanzien van stabiliteit en continuïteit geldt dat de bestuurlijke continuïteit in de praktijk voldoende is geborgd via de onderliggende koepelstructuren. De financiële continuïteit is niet zelfstandig op OZI-niveau georganiseerd, maar steunt op de draagkracht van OKIN en SOKIN. Alles afwegend concluderen wij dat de OZI wat betreft representativiteit in voldoende mate aan de gestelde criteria voldoet.

2. De kwantiteit en kwaliteit van het aanbod geestelijke verzorging

Het korps Orthodox geestelijk verzorgers (O-GV'ers) voldoet inmiddels aantoonbaar aan de voor GV'ers binnen DJI geldende opleidingseisen; zij zijn allen universitair opgeleid op het gebied van geestelijke verzorging. De O-GV'ers weten zich goed binnen justitiële inrichtingen te bewegen. Ze hebben de samenwerking met de overige GV'ers in de inrichtingen, in het bijzonder op hun primaire werkplek, uitgebouwd.

De O-GV'ers vervullen het takenpakket zoals vastgelegd in de dienstenspecificaties van DGV. Ze sluiten daarbij aan bij de wensen en behoeften – in het bijzonder op ritueel gebied – van de cultureel en religieus diverse groep O-ingeslotenen. Hun Orthodoxe aanbod is voldoende bereikbaar voor O-ingeslotenen, in het bijzonder wat betreft de kerkdiensten. De capaciteit voor individuele begeleiding lijkt echter onder druk te staan; nader onderzoek dient uit te wijzen in hoeverre dit het geval is en specifiek bij de O-GV'ers of breder speelt.

Het korps O-GV'ers laat binnen de huidige samenstelling een breedte aan achtergronden en stromingen zien. De genderdiversiteit is beperkt. Dit is niet exclusief voor de O-GV; wel is vanuit ambtenaarlijk perspectief een meer evenwichtige genderverdeling wenselijk.

Samenvattend concluderen wij dat het aanbod van geestelijke verzorging door het korps O-GV'ers kwalitatief en kwantitatief voldoende is.

3. Het functioneren van de OZI als zendende instantie binnen DGV

De O-GV'ers ervaren voldoende aansturing op religieus-inhoudelijk gebied vanuit de OZI; dit contact loopt primair via de lokale bisschoppen. De hoofdpredikant formuleert hierbij als aandachtspunt dat aanwijzing vanuit de OZI van een toegankelijke vertegenwoordiger voor religieus-inhoudelijke vragen wenselijk is voor een betere stroomlijning van de besluitvorming hierbij.

De huidige O-GV'ers zijn via een transparante sollicitatieprocedure aangesteld; er is sprake van een adequate voordracht van O-GV'ers. Het kwaliteitsbeleid en de kwaliteitsbewaking met betrekking tot de O-GV zijn in orde; hierbij speelt het gegeven dat het hoofd ook verantwoordelijk is voor de protestantse GV, die een lange historie binnen Justitie heeft, een belangrijke rol.

De samenwerking van de OZI binnen de DGV is naar behoren, waarbij vertegenwoordigers van de OZI een constructieve rol spelen in de bestaande bestuurlijke overleggen.

We concluderen dat de OZI naar behoren functioneert als ZI binnen DGV, met als aandachtspunt dat aanwijzing vanuit de OZI van een toegankelijke vertegenwoordiger voor religieus-inhoudelijke vragen wenselijk is.

4. Beschikbaarheid en inbedding van een universitaire opleiding

Ten aanzien van de universitaire opleiding constateren wij dat inmiddels een formeel vastgelegde en geaccrediteerde universitaire opleidingsroute beschikbaar is voor O-GV'er. Die route bestaat uit een premastertraject bij St. Irenaeus, gevolgd door bijvoorbeeld de master Religiewetenschappen met afstudeerrichting

Geestelijke Verzorging aan de Radboud Universiteit. Daarmee is sprake van een reële en formeel geborgde opleidingsroute naar universitair masteronderwijs op het gebied van geestelijke verzorging.

De opleiding is institutioneel ingebed binnen de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen van de Radboud Universiteit. De bestuurlijke en institutionele afstemming verloopt rechtstreeks tussen de faculteit en St. Irenaeus. De betrokkenheid van de OZI is vormgegeven via haar relatie met St. Irenaeus, onder meer via benoemingsrechten, overleg en statutaire goedkeuring. Tegelijk is de wetenschappelijke vrijheid van stafleden expliciet gewaarborgd.

Onze conclusie is dat aan de criteria ten aanzien van de universitaire opleiding in voldoende mate wordt voldaan.

Slotconclusie

Op grond van het voorgaande concluderen wij dat de OZI op alle vier de beoordelingsclusters in voldoende mate voldoet aan de gestelde criteria. De aandachtspunten die in het VU-rapport van 2021 werden benoemd, met name rond het opleidingsniveau van de O-GV'ers en de prille bestuurlijke samenwerking, zijn in de tussenliggende periode in overwegende mate geadresseerd.

Wij adviseren om de voorlopige erkenning van de OZI als zendende instantie bij DJI om te zetten in een erkenning voor onbepaalde tijd.

Wij verbinden aan ons advies de volgende twee aandachtspunten:

- Ten eerste verdient de bereikbaarheid van de OZI voor de hoofdpredikant bij religieus-inhoudelijke vragen aandacht.
- Ten tweede lijkt de capaciteit voor individuele begeleiding onder druk te staan; de volgende voorkeurspeiling kan meer zicht geven in hoeverre dit het geval is en in hoeverre dit specifiek bij het korps O-GV'ers of breder speelt.

Daarnaast merken we op dat, hoewel de evaluatie van de OZI als zendende instantie op zichzelf staat, deze raakt aan de bredere discussie over een toekomstbestendige organisatie van de geestelijke verzorging bij DJI (zoals ook vanuit het VU-rapport naar voren kwam). In de voor dit onderzoek gehouden

interviews en focusgroep hebben de respondenten hierover diverse perspectieven naar voren gebracht, ook zonder dat we daar expliciet naar vroegen, wat wijst op de urgentie die rond deze discussie wordt ervaren. Daarbij kwam ook het DJI-breed loslaten van de diploma-eisen ter sprake. De DGV is hiervan formeel uitgezonderd, maar de discussie over deze uitzondering loopt. Met het oog op geestelijke verzorging bij DJI in brede zin formuleren we daarom vanuit deze bevindingen de volgende twee aandachtspunten:

- Ten eerste benadrukken we het belang van een zorgvuldige discussie over de kwaliteitsborging van het GV-aanbod in de context van het DJI-brede loslaten van diploma-eisen.
- Ten tweede benadrukken we het belang van gedegen onafhankelijk onderzoek naar een toekomstbestendige organisatie van de geestelijke verzorging bij DJI waarin het perspectief van gedetineerden uitdrukkelijk wordt meegenomen.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond en beoordelingscriteria

Voor geestelijke verzorging binnen Justitie en Defensie geldt dat geestelijk verzorgers een zending ontvangen van een door de overheid erkende levensbeschouwelijke geloofsgemeenschap. In dit kader heeft de Orthodoxe Zendende Instantie (OZI) in 2019 verzocht om erkenning als zendende instantie en om toetreding als denominatie binnen de Dienst Geestelijke Verzorging (DGV) van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI).

In 2021 heeft de Vrije Universiteit in opdracht van het Ministerie van Justitie en Veiligheid een initiële evaluatie uitgevoerd naar het functioneren van de OZI als zendende instantie (VU-rapport). Op basis van dit onderzoek is de OZI per januari 2023 voorlopig erkend als zendende instantie bij de DJI, met de afspraak dat het functioneren na twee jaar opnieuw zou worden beoordeeld. De Universiteit voor Humanistiek heeft in opdracht van DGV dit evaluatieonderzoek uitgevoerd.

1.2 Opzet en methode

De voorliggende evaluatie heeft als doel om te beoordelen of de OZI voldoet aan de voorwaarden voor definitieve erkenning als zendende instantie. Om dit te onderzoeken wordt hetzelfde beoordelingskader gebruikt zoals toegepast bij eerdere evaluaties van zendende instanties.¹ De beoordelingscriteria zijn uitgewerkt langs vier beoordelingsclusters:

1. representativiteit (inclusief effectiviteit, continuïteit en toegankelijkheid),
2. kwantiteit en kwaliteit van het aanbod geestelijke verzorging,

¹ Ton Bernts, Paul van der Velde, en Joris Kregting, *Evaluatie Hindoe Raad Nederland*, Rapport nr. 623 (Nijmegen: Kaski, mei 2012); en Ton Bernts, Paul van der Velde, en Joris Kregting, *Evaluatie Boeddhistische Unie Nederland*, Rapport nr. 626 (Nijmegen: Kaski, oktober 2012).

3. functioneren als zendende instantie binnen DGV, en
4. beschikbaarheid van een universitaire opleiding.

In afstemming met de DGV zijn deze vier hoofdclusters nader gespecificeerd in een toetsingskader met zestien afzonderlijke criteria (zie bijlage).

Bij deze opzet zijn de volgende twee methodologische keuzes gemaakt. Allereerst is het VU-rapport als startpunt genomen, waarbij we ook de criteria, gebruikt bij eerdere evaluaties van zendende instanties, hebben betrokken om de huidige situatie te toetsen. Daarmee wordt aangesloten bij de eerdere evaluatie van de OZI en wordt vergelijking in de tijd mogelijk zodat we de ontwikkelingen sinds de voorlopige erkenning in beeld kunnen brengen.

Ten tweede is er geen direct onderzoek gedaan naar de Orthodoxe ingeslotenen. Deze keuze hangt samen met de afbakening van de evaluatie, die primair is gericht op het functioneren van de OZI als zendende instantie. In plaats daarvan is inzicht verkregen via bronnen die direct betrokken zijn bij de organisatie en uitvoering.

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van drie dataverzamelingstechnieken.

Deskresearch

Dit betreft de bestudering van relevante documenten, waaronder de Samenwerkingsovereenkomst SOKIN en OKIN en het Bestuursstatuut OZI. Ook is gebruikgemaakt van de documentatie over de inbedding van de theologische opleiding van het St. Irenaeus Instituut binnen de Radboud Universiteit.

Interviews

Voor de interviews zijn topiclijsten opgesteld (zie bijlage 2). Er zijn mondelinge interviews afgenomen met

- de directeur DGV van DJI (op 8 januari 2026);
- de hoofdpredikant bij de DGV van DJI (op 3 december 2025);
- de directeur van de VGVZ (op 13 februari 2026);
- de twee bestuurssecretarissen van de OZI (op 3 december 2025);
- de rector van het St. Irenaeus Instituut (op 3 december 2025).

Focusgroep

Voor de focusgroep is eveneens een topiclijst opgesteld (zie bijlage 2). Er is een focusgroep gehouden met alle O-GV'ers (zeven) die op dat moment werkzaam waren bij DJI (per 11 december 2025).

De onderzoeksopzet is vooraf ter toetsing voorgelegd aan en goedgekeurd door de Ethische Toetsingscommissie van de Universiteit voor Humanistiek.

1.3 Opbouw van het rapport

De rapportage vindt plaats aan de hand van de zestien vastgestelde criteria. Hierbij is een indeling gemaakt in vier hoofdstukken volgens de genoemde beoordelingsclusters. Hoofdstuk 2 behandelt de representativiteit van de OZI. Vervolgens gaat hoofdstuk 3 in op de kwantiteit en kwaliteit van het aanbod geestelijke verzorging. Hoofdstuk 4 analyseert de rol en werking als zendende instantie. Tot slot bespreekt hoofdstuk 5 de bevindingen met betrekking tot de universitaire inbedding van de opleiding.

2. Representativiteit van de OZI

De herbeoordeling van de representativiteit van de OZI is gebaseerd op twee documenten (Samenwerkingsovereenkomst SOKIN–OKIN en Bestuursstatuut OZI) en twee interviews met drie sleutelpersonen (de twee bestuurssecretarissen van de OZI en de rector van het St. Irenaeus Orthodox Theologisch Instituut).²

De twee documenten dateren van vóór het VU-rapport, dat destijds concludeerde dat de OZI formeel representatief is voor de orthodox-christelijke kerken in Nederland, maar ook aandachtspunten formuleerde, onder andere rond de prille bestuurlijke samenwerking, de bestuurlijke continuïteit en de CIO-inbedding.³ In deze herbeoordeling zijn de vier representativiteitscriteria opnieuw getoetst aan de hand van formele documenten en interviews over de feitelijke praktijk.

criterium 1: De OZI vertegenwoordigt voldoende groeperingen uit de orthodox-christelijke gemeenschap

Het VU-rapport concludeert dat de OZI formeel representatief is voor de orthodox-christelijke kerken in Nederland op basis van de betrokkenheid van OKIN en SOKIN.⁴ Die formele lijn wordt in het Bestuursstatuut bevestigd. Beide koepels benoemen ieder één bestuurder en vormen zo samen het bestuur van de OZI, ondersteund door twee bestuurssecretarissen. Besluitvorming verloopt op basis van consensus en unanimitéit.⁵ De OZI is daarmee geen zelfstandige koepel met een eigen ledenstructuur, maar een gezamenlijk bestuursverband van OKIN en

² Samenwerkingsovereenkomst Geestelijke Verzorging SOKIN–OKIN (16 december 2018); Bestuursstatuut OZI (ondertekend 28 oktober 2019, vastgesteld 29 oktober 2019); interview rector St. Irenaeus (dr. Michael Bakker); interview bestuurssecretarissen OZI (mr. Elizabeth Ilik en mr. Maxim Hodak).

³ CIO staat voor Interkerkelijk Contact in Overheidszaken. VU (2021), Advies Geestelijke Verzorging Justitiële Inrichtingen, p. 6, p. 18 en p. 25-26.

⁴ VU (2021), p. 25.

⁵ Bestuursstatuut OZI, art. 1 lid 4-5 en art. 2 lid 3.

SOKIN. Het statuut bepaalt tevens dat de OZI geen rechtspersoon is en geen eigen bankrekening heeft.⁶

Wat de interviews verduidelijken is dat de vertegenwoordiging binnen de orthodox-christelijke context primair kerkelijk-hiërarchisch is georganiseerd. De vertegenwoordiging van lidkerken loopt via de koepels van OKIN en SOKIN en hun achterliggende kerkelijke structuren. Dat betekent dat representatie niet samenvalt met directe inspraakprocedures of een brede ledenadministratie op OZI-niveau. Beide bestuurssecretarissen beschrijven deze constructie als in de praktijk goed functionerend en passend bij de bestaande kerkelijke verhoudingen.

Bovendien is de samenwerking tussen OKIN en SOKIN, gezien de internationale kerkelijke verhoudingen, allesbehalve vanzelfsprekend. Het VU-rapport duidde die samenwerking mede daarom als bijzonder. In de interviews wordt dat beeld bevestigd. Eén van de bestuurssecretarissen, Elizabeth Ilik, zegt hierover dat de samenwerking “eigenlijk heel goed” gaat, “op basis van gelijkwaardigheid, consensus”. Ook wordt door de bestuurssecretarissen benadrukt dat de OZI rust op de bestaande structuur van beide koepels en dat juist die inbedding zorgt voor stabiliteit, continuïteit en een werkbare vorm van samenwerking. De OZI kan, binnen het institutionele en kerkelijke kader waarbinnen zij opereert, dan ook als representatief worden aangemerkt.

criterium 2: De OZI is goed toegankelijk voor nieuwe lid-organisaties

Het VU-rapport benadert toegankelijkheid voor nieuwe lidkerken primair vanuit de formele inrichting van de OZI. Daarbij wordt benadrukt dat de OZI geen rechtspersoon is, daardoor geen ledenvergadering kent en niet verplicht is tot een jaarverslag.⁷

De interviews met de bestuurssecretarissen en rector Michael Bakker laten zien dat toetreding van nieuwe gemeenschappen binnen de orthodoxe context niet op het niveau van de OZI is georganiseerd en ook niet beoogd is om daar te worden

⁶ Bestuursstatuut OZI, art. 1 lid 2 en art. 1 lid 7.

⁷ VU (2021), p. 26.

georganiseerd. Toetreding van nieuwe gemeenschappen is primair een kerkelijk proces via de bestaande koepelstructuren van OKIN en SOKIN. Zodra een gemeenschap binnen die koepelstructuren wordt opgenomen, valt zij daarmee onder de vertegenwoordiging die OKIN en SOKIN gezamenlijk via de OZI uitoefenen. In de interviews wordt bovendien beschreven dat deze indirecte route in de praktijk functioneert en ruimte laat voor dynamiek (zoals toetreding, terugtrekking en hernieuwde aansluiting).

De interviews maken zichtbaar dat toegankelijkheid voor nieuwe gemeenschappen feitelijk via OKIN en SOKIN wordt gerealiseerd; binnen die kerkelijke structuren is de toegankelijkheid in de praktijk geborgd.

criterium 3: De OZI vervult een effectieve rol voor de orthodox-christelijke gemeenschap, zowel intern als naar de Nederlandse samenleving

Uit de Samenwerkingsovereenkomst en het Bestuursstatuut komt naar voren dat de OZI formeel fungeert als gezamenlijk orgaan van OKIN en SOKIN, belast met zending, onderlinge afstemming en toezicht.⁸ Het bestuur ziet toe op de Orthodoxe geestelijke verzorging binnen Justitie en Defensie, en ook op het orthodox-theologisch onderwijs van St. Irenaeus. Concreet betreft dit de deelname aan het overleg met de minister, de voordracht van kandidaten voor de functie van hoofdpriester, en het verstrekken van zendingsbrieven.⁹ Daar komt bij dat de OZI het bestuur van St. Irenaeus benoemt en de oprichtingsstatuten, inclusief eventuele wijzigingen, van het instituut moet goedkeuren.¹⁰ De bestuurssecretarissen, ten slotte, zijn degenen die vergaderingen en besluitvorming voorbereiden. Zij voeren de correspondentie en onderhouden het contact met de hoofdpriesters en met de rector van St. Irenaeus.¹¹

De interviews met de bestuurssecretarissen verduidelijken hoe de samenwerking binnen de OZI in de praktijk vorm krijgt. Zij schetsen een werkwijze waarin

⁸Bestuursstatuut OZI, art. 4.

⁹Bestuursstatuut OZI, art. 4 en 5.

¹⁰Bestuursstatuut OZI, art. 6.

¹¹Bestuursstatuut OZI, art. 3.

onderwerpen vanuit de bisschoppen, de secretarissen of de koepels op de agenda komen, waarna besluiten op basis van unanimiteit worden genomen. De samenwerking tussen OKIN en SOKIN typeren zij als gelijkwaardig en op consensus gericht, iets wat in de dagelijkse praktijk ook goed blijkt te werken. Naast Justitie en Defensie wordt ook op andere terreinen samengewerkt. De zorg, de orthodoxe vertegenwoordiging binnen de VGVZ, St. Irenaeus en het vormingsonderwijs worden in dat verband allemaal genoemd. De OZI staat niet los van bredere kerkelijke en institutionele netwerken. Daarbij kan worden aangetekend dat het VU-rapport de CIO-inbedding reeds als aandachtspunt noemde:¹² de OKIN is als koepel vertegenwoordigd binnen het CIO, terwijl SOKIN niet als koepel, maar wel deels via twee lidkerken, de Koptisch-Orthodoxe kerk en de Syrisch Orthodoxe kerk, vertegenwoordigd is.

Op grond van het voorgaande kan worden geconcludeerd dat de OZI haar rol als zendende instantie, binnen het gekozen samenwerkingsmodel, in de praktijk effectief vervult. Die effectiviteit steunt niet op een zelfstandige institutionele infrastructuur van de OZI zelf. Ze berust op een werkende samenwerking tussen OKIN en SOKIN, gekenmerkt door een heldere taakverdeling, unanieme besluitvorming en een functionele verbinding tussen bestuur, zending en opleiding.

criterium 4: De OZI wordt gekenmerkt door bestuurlijke en financiële stabiliteit en continuïteit

Het VU-rapport plaatst kanttekeningen bij de borging van stabiliteit en continuïteit van de OZI, met name voor zover deze op OZI-niveau formeel is vastgelegd en zelfstandig kan worden gedragen. Dat sluit aan bij de formele inrichting van de OZI¹³ zoals vastgelegd in het Bestuursstatuut. Zoals reeds beschreven, is de OZI geen rechtspersoon en beschikt zij niet over een eigen bankrekening.

De interviews geven echter aanleiding om deze beoordeling te nuanceren, doordat zij zichtbaar maken waar de continuïteit in de praktijk is belegd, namelijk primair

¹² VU (2012), p. 18.

¹³ VU (2021), p. 6 en p. 26.

bij OKIN en SOKIN. In het interview met de bestuurssecretarissen wordt expliciet aangegeven dat de kerkelijke hiërarchie binnen beide koepels continuïteit waarborgt en dat bij uitval of wisseling van bestuurders vervanging vanuit de koepels mogelijk is. Als concreet voorbeeld wordt genoemd dat de bestuurswisseling aan de zijde van SOKIN, van bisschop Arseny naar aartsbisschop Polycarpus, soepel is verlopen. Ook aan de zijde van OKIN heeft een wisseling in de invulling van de bestuurssecretarisrol plaatsgevonden die volgens de geïnterviewden zonder problemen is opgevangen.

Voor de financiële kant geldt dat de OZI, bij gebrek aan een eigen bankrekening, geen zelfstandige financiële uitvoeringsstructuur heeft. Financiële afwikkeling vindt daardoor niet plaats op OZI-niveau, maar is afhankelijk van de onderliggende structuren van OKIN en SOKIN.¹⁴

Het VU-rapport beoordeelt stabiliteit en continuïteit vooral vanuit de formele inrichting van de OZI zelf. De interviews laten zien dat de bestuurlijke continuïteit in de praktijk in belangrijke mate via OKIN en SOKIN wordt geborgd. Voor de financiële continuïteit geldt dat deze niet zelfstandig op OZI-niveau is georganiseerd, maar steunt op de draagkracht van de beide koepels. Op grond daarvan kan worden geconcludeerd dat de bestuurlijke continuïteit in de praktijk voldoende is geborgd, terwijl de financiële continuïteit indirect is georganiseerd via de onderliggende koepelstructuren.

¹⁴ Bestuursstatuut OZI: art. 1 lid 7 en art. 1 lid 2.

3. Kwantiteit en kwaliteit van aanbod geestelijke verzorging

De herbeoordeling van de kwantiteit en kwaliteit van het aanbod van geestelijke verzorging is gebaseerd op twee interviews met de hoofdpredikant resp. de directeur DGV, en een focusgroep met de O-GV'ers.

Het aandachtspunt dat op dit gebied vanuit het VU-rapport naar voren kwam betrof het opleidingsniveau van de O-GV'ers – het merendeel van de O-GV'ers voldeed destijds niet aan de ambtenaarlijke eis van een relevante universitaire Masteropleiding. De huidige situatie rond dit aandachtspunt wordt onder Criterium 7 behandeld. De overige criteria (5, 6, 8 en 9) leverden in het VU-rapport geen specifieke aandachtspunten op en zijn onderzocht vanuit de vraag in hoeverre hier sinds het verschijnen van het rapport relevante ontwikkelingen zijn geweest.

Criterion 5: Alle orthodox-christelijk ingeslotenen krijgen desgewenst voldoende orthodox-christelijke geestelijke verzorging

De O-ingeslotenen worden in de kerkdiensten goed bereikt. Er waren in de afgelopen jaren geen klachtenprocedures waarbij een gedetineerde te lang onthouden is van O-GV. Wat individuele gesprekken betreft, geven zowel de hoofdpredikant als de O-GV'ers aan dat de O-GV'ers niet altijd aan de vraag kunnen voldoen. Zij wijten dit aan de groei in het aantal O-ingeslotenen, waardoor de formatie eigenlijk te krap is geworden. De directeur DGV plaatst hier de volgende kanttekening bij: "Ik weet niet precies of het echt een absolute stijging is of dat het door het aanbod de laatste jaren meer zichtbaar is geworden. Veel van de Orthodoxen gingen gewoon naadloos mee naar met name de katholieken; maar in veel gevallen ook naar de protestanten" (directeur DGV). Via de volgende voorkeurspeiling kan in beeld worden gebracht in hoeverre er inderdaad sprake is van toename van de groep O-ingeslotenen en in hoeverre de krapte in formatie

specifiek speelt bij de O-GV'ers of ook bij GV'ers met andere levensbeschouwelijke achtergronden.

Conclusie: Het orthodoxe aanbod is voldoende bereikbaar voor O-ingeslotenen, in het bijzonder wat betreft de kerkdiensten. De capaciteit voor individuele begeleiding lijkt echter onder druk te staan; nader onderzoek dient uit te wijzen in hoeverre dit specifiek bij de O-GV'ers of breder speelt.

criterium 6: Het aanbod en/of de achtergrond van de orthodox-christelijke geestelijke verzorgers doet recht aan de diverse stromingen en etniciteiten binnen de orthodox-christelijke geloofsgemeenschap, en is divers qua mannen en vrouwen

Het huidige korps O-GV'ers bestaat uit twee Oriëntaals-O-GV'ers en vijf Oosters-O-GV'ers. Dit is volgens de hoofdpredikant een redelijke afspiegeling van de relatieve grootte van de groepen Oriëntaals-Orthodoxen en Oosters-Orthodoxen in Nederland.¹⁵ Wat betreft substromingen binnen deze twee grotere groepen geldt dat vertegenwoordiging 'altijd beter kan', zoals de hoofdpredikant opmerkt. Bij sollicitaties wordt het vergroten van diversiteit ook als belangrijk aandachtspunt meegenomen. Echter, er spelen meer aandachtspunten; in het bijzonder moet iemand in de Justitiecontext kunnen werken: "Bij Justitie moet je toch ook over je eigen Orthodoxe kerkelijke grens heen kijken" (hoofdpredikant). Wel vertegenwoordigen, op twee Grieks-O-GV'ers na, alle O-GV'ers binnen het huidige korps een verschillende kerk.

De O-GV'ers zelf benadrukken overigens dat voor gedetineerden de specifieke (sub)stroming geen bepalende rol speelt als het om hun herkenbaarheid gaat. Ze zijn in eerste instantie als O-GV'er zichtbaar, en dit is de basis voor vertrouwen vanuit gedetineerden, ongeacht de specifieke (sub)stroming waartoe die behoren. Het werken met O-ingeslotenen vanuit verschillende (sub)stromingen en culturele

¹⁵ Ook na intensief speurwerk is het niet gelukt om recente objectieve cijfers te vinden over het aantal Orthodoxen in Nederland, laat staan de relatieve aantallen binnen de verschillende substromingen daarbinnen.

achtergronden ervaren de O-GV'ers als verrijkend en inspirerend. Volgens hen is het ook voor de O-ingeslotenen vanuit verschillende (sub)stromingen en culturele achtergronden waardevol om samen te komen in groepsgesprekken en kerkdiensten: "De groep wordt op een gegeven moment zo hecht, als een familie, en dat werkt helend" (O-GV'er). Verder lijkt het niet het geval dat er binnen het korps O-GV'ers tegenstellingen zijn ontstaan naar aanleiding van de inval van Rusland in Oekraïne in februari 2022.

Er is op dit moment één vrouwelijke GV'er werkzaam binnen het korps O-GV'ers. Zij benadrukt dat zij, als leek en als vrouw, geen belemmeringen ervaart binnen het korps dat verder uit zes mannen bestaat. Ook de hoofdpredikant geeft aan dat de vrouwelijke O-GV'er volgens hem een volwaardige plek heeft in het korps, en dat dit geen 'mannenbolwerk' is. De directeur DGV benadrukt wel de wenselijkheid van genderdiversiteit binnen het korps O-GV'ers vanuit ambtenaarlijk perspectief: "Dat sluit ook aan bij hoe we graag willen dat de Nederlandse samenleving werkt; een extra vrouw erbij zou niet verkeerd zijn" (directeur DGV). De hoofdpredikant nuanceert dit echter door erop te wijzen dat zowel het lage aandeel vrouwelijke GV'ers binnen het korps als het feit dat zij geen priester kunnen worden, geen specifiek kenmerk is van het O-GV-korps, maar zich eveneens voordoet binnen de islamitische resp. katholieke denominaties. Voor Orthodoxe sacramenten dient de vrouwelijke O-GV'er een beroep te doen op een priester van buiten of een collega die wel priester is. Dit geldt ook voor één van de mannelijke O-GV'ers die zelf geen priester is. Gender is dus niet de enige factor als het gaat om de scheidslijn binnen het korps tussen leken zonder en priesters met sacramentele bevoegdheid. Verder roepen ook O-GV'ers die wel priester zijn soms een priester van buiten in voor sacramenten, wanneer dit beter aansluit bij de specifieke culturele achtergrond van de betreffende gedetineerde.

Conclusie: Het korps O-GV'ers doet in voldoende mate recht aan de diversiteit binnen de orthodox-christelijke geloofsgemeenschap en laat binnen de huidige samenstelling een breedte aan achtergronden en stromingen zien. De genderdiversiteit is beperkt. Dit is niet exclusief voor de O-GV; wel is vanuit ambtenaarlijk perspectief een meer evenwichtige genderverdeling wenselijk.

criterium 7: De orthodox-christelijke geestelijke verzorgers zijn voldoende opgeleid en hebben een specifieke training gevolgd of kwalificatie behaald voor de geestelijke verzorging aan ingeslotenen

Het opleidingsniveau van de O-GV'ers was een aandachtspunt in het VU-rapport; het merendeel van hen voldeed niet aan de eis om een relevante universitaire masteropleiding te hebben gevolgd. Dit aandachtspunt is in de sollicitatieprocedure meegenomen en intussen opgelost: de huidige O-GV'ers hebben allen een universitaire opleiding in de geestelijke verzorging gevolgd, ofwel in Nederland, ofwel in het buitenland (gevalideerd door het Nuffic). Drie van de zeven O-GV'ers zijn bezig met promotieonderzoek (aan een universiteit in het buitenland), met een inhoudelijke focus op het justitiepastoraat.

Sinds 1 januari 2026 zijn DJI-breed de diploma-eisen losgelaten; in de profielen gaat het voortaan om werk- en denkniveau. De DGV is daar nu formeel nog van uitgezonderd, wel is er discussie gaande of ook hier de diploma-eis van een universitaire master wordt losgelaten. Een mogelijke uitkomst is dat de overheid de diploma-eis weliswaar laat vallen, maar de ZI's de vrijheid houden om die vanuit levensbeschouwelijk-inhoudelijk perspectief wel te handhaven.

Wat betreft de onboarding van O-GV'ers geeft de Directeur DGV aan dat die goed loopt. Hij wijst daarbij op de rol van de hoofdpredikant die zowel hoofd is van de O-GV'ers als de protestantse GV'ers. Daardoor wordt de ervaring van hoe de onboarding van protestantse GV'ers vorm te geven overgedragen naar de O-GV'ers.

Ook de O-GV'ers zelf geven aan dat ze, eenmaal werkzaam bij Justitie, snel leren wat er specifiek nodig is om als GV'er binnen deze context te werken. Het gaat er dan bijvoorbeeld om hoe zich te bewegen door de veelheid aan geldende regels, hoe ingeslotenen te bereiken, en hoe samen te werken met personeel en met directie. Dat ze hierbij weinig problemen ervaren verklaren ze met name vanuit de goede samenwerking binnen de teams van GV'ers binnen de inrichtingen (zie ook Criterium 8). Als ze ergens tegenaan lopen kunnen ze daardoor bij meer ervaren collega's terecht.

Dit wijst op een belangrijke ontwikkeling die sinds het verschijnen van het VU-rapport is ingezet: het uitbouwen van de samenwerking van O-GV'ers met de

andere GV'ers. De huidige O-GV'ers zijn in elke inrichting waar ze werken tenminste één vaste dag per week aanwezig. Verder kiezen ze één inrichting als hun primaire werkplek, waarbinnen ze ook aansluiting zoeken bij het GV-team van die inrichting en deelnemen aan de teamvergaderingen. Sommige O-GV'ers hebben ook ervaring in andere werkvelden, en nemen van daaruit bewustzijn mee van het belang van in teamverband werken.

Conclusie: Het korps O-GV'ers voldoet inmiddels aantoonbaar aan de voor GV'ers binnen DJI geldende opleidingseisen; zij zijn allen universitair opgeleid op het gebied van geestelijke verzorging.

criterium 8: De orthodox-christelijke geestelijke verzorgers vervullen het takenpakket zoals vastgelegd in de dienstenspecificaties van DGV

De O-GV'ers bieden alle zeven diensten aan die in de dienstenspecificaties zijn vastgelegd (intake, ambulante werk, individuele gesprekken, groepsgesprekken, kerk-, gebeds- en bezinningsbijeenkomsten, bijzondere bijeenkomsten en bijstaan in crisissituaties). Hierbij tekenen zij wel aan dat hiervoor, vanwege de kleine aanstellingen per inrichting, beperkt tijd is (zie criterium 5) en soms ook (letterlijk) beperkt ruimte (bijvoorbeeld wanneer in een inrichting op vrijdag de imam en humanist een gebedsdiensten resp. bezinning houden). Dit zorgt er bovendien voor dat de administratieve last hoog is, wat vooral ten koste gaat van individuele gesprekken.

Conclusie: Het korps O-GV'ers vervult het takenpakket zoals vastgelegd in de dienstenspecificaties van DGV.

criterium 9: Er is voldoende aandacht voor de wensen, behoeften en respons van de orthodox-christelijk ingeslotenen

Sinds het verschijnen van het VU-rapport hebben de O-GV'ers een ontwikkeling doorgemaakt "van een priester die naar de gevangenis kwam naar een korps van

geestelijk verzorgers die ook buiten priester zijn” (hoofdpredikant). Er is bewustzijn ontwikkeld binnen het huidige korps O-GV'ers dat priester zijn 'buiten' iets anders vraagt dan binnen Justitie. Dit thematiseren ze bijvoorbeeld op studiedagen. Ook zijn lang niet alle O-ingeslotenen kerkelijk betrokken; de O-GV'ers spelen hierop in door in hun rituele vormgeving bijvoorbeeld moderne media in te zetten.

Tegelijk benadrukken de O-GV'ers dat het werken in een parochie hen helpt om ook binnen Justitie flexibel te zijn in het aansluiten bij een verscheidenheid aan mensen. Welke behoeften er leven onder O-ingeslotenen horen O-GV'ers tijdens het koffiemoment na afloop van kerkdiensten of tijdens de intakegesprekken. Vanuit hun Orthodoxe traditie hebben ze in het bijzonder oog voor de rituele behoeften van ingeslotenen; het rituele gaat in hun werk vaak vooraf aan het gesprek. Daardoor kunnen zij ook iets betekenen voor O-ingeslotenen – en ingeslotenen in het algemeen – waarbij sprake is van een taalbarrière: “We hebben een divers palet aan mensen die we dienen die vaak ook niet zo taalvaardig zijn, en wij spreken zelf ook maar een bepaald aantal talen. Het rituele is datgene wat je verbindt, dat hoef je niet uit te leggen” (O-GV'er). Ook in hun kerkdiensten ontvangen O-GV'ers niet alleen O-ingeslotenen maar ook andere gedetineerden die zich aangetrokken voelen tot de spiritualiteit en mystiek in Orthodoxe tradities.

Conclusie: Het huidige korps O-GV'ers weet zich goed binnen justitiële inrichtingen te bewegen en sluit aan bij de wensen en behoeften – in het bijzonder op ritueel gebied – van de cultureel en religieus diverse groep O-ingeslotenen.

4. Functie van zendende instantie

De herbeoordeling van de functie van de ZI is gebaseerd op twee interviews met de hoofdpredikant en de directeur DGV, een focusgroep met de O-GV'ers, en een interview met de directeur van de VGVZ.

Op dit gebied kwamen er vanuit het VU-rapport geen specifieke aandachtspunten naar voren. We hebben de Criteria 10 t/m 14 daarom onderzocht met een focus op de vraag in hoeverre hier sinds het verschijnen van het rapport relevante ontwikkelingen zijn geweest.

criterium 10: Er is vanuit de OZI respectievelijk de hoofdpredikant voldoende inhoudelijke aansturing van de geestelijke verzorging

De O-GV'ers hebben tenminste één keer per jaar direct overleg met vertegenwoordigers van de OZI, wanneer die bij hun studiedag aansluiten. Daar vindt uitwisseling plaats over onderwerpen die van belang zijn voor GV bij Justitie. De O-GV'ers geven aan dat ze het contact met de OZI als laagdrempelig ervaren, en dat de OZI ook buiten de jaarlijkse overleggen bereikbaar is voor vragen.

Voor religieus-inhoudelijke vragen van O-GV'ers zijn de lokale bisschoppen doorgaans het eerste aanspreekpunt. Deze fungeren als schakel tussen de O-GV'ers en de OZI. Eens per drie maanden komen vertegenwoordigers van de OZI en de bisschoppen samen. Eén van de bespreekpunten daarbij is wat er speelt bij de O-GV in de verschillende werkvelden, inclusief Justitie. Hierbij wordt onder andere advies gegeven op vraagstukken die vanuit de O-GV'ers – via de voorzitter van het team O-GV'ers - zijn voorgelegd.

Voor vragen over hoe hun werk in te richten en te regelen kunnen de O-GV'ers bij de hoofdpredikant terecht: “Het hoofd staat heel erg open voor ons” (O-GV'er). “Het

voordeel is dat hij super goed de wegen kent omdat hij al zo lang bij Justitie is, en alles voor je kan doen als er iets geregeld moet worden" (O-GV'er).

De hoofdpredikant wijst erop dat zijn contact met de OZI rond religieus-inhoudelijke vragen - waarvan de beoordeling bij de OZI ligt - beter gestroomlijnd zou kunnen worden: "Daar zou de OZI een actievere rol in kunnen spelen" (hoofdpredikant). Het is soms zoeken waar hij deze vragen precies kan neerleggen. De Metropoliet en Aartsbisschop staan te veel op afstand om hierbij direct te contacteren. Het zou het proces van besluitvorming rond religieus-inhoudelijke vragen ten goede komen als er een toegankelijke vertegenwoordiger van de OZI zou zijn die dergelijke vragen oppakt. Nu komt het erop neer dat de voorzitter van het team O-GV'ers een advies schrijft en voorlegt aan het overleg tussen vertegenwoordigers van de OZI en de bisschoppen. Dat is voor de voorzitter nu in feite een extra taak bovenop zijn reguliere werkzaamheden. Bij navraag hierover geeft de OZI aan dat de hoofdpredikant het eerste aanspreekpunt is voor alledaagse inhoudelijke vragen voor O-GV'ers. Religieus-inhoudelijke vraagstukken worden volgens de OZI voorgelegd aan de bestuurders/bisschoppen, die hierin hun kerkelijke verantwoordelijkheid dragen; waar nodig vindt afstemming plaats met de hoofdpredikant. De OZI beschouwt deze werkwijze als helder en werkbaar.

Conclusie: De aansturing van de O-GV'ers op de werkvloer door de hoofdpredikant verloopt goed. De O-GV'ers ervaren verder voldoende aansturing op religieus-inhoudelijk gebied vanuit de OZI; dit contact loopt primair via de lokale bisschoppen. De OZI beschouwt de rolverdeling rond alledaagse inhoudelijke en religieus-inhoudelijke vragen als helder en werkbaar. De hoofdpredikant formuleert hierbij als aandachtspunt dat aanwijzing van een toegankelijke vertegenwoordiger van de OZI voor religieus-inhoudelijke vragen zou zorgen voor betere stroomlijning van de besluitvorming hierbij.

criterium 11: Er is een korps van geestelijk verzorgers gevormd

Er zijn in de huidige situatie zes O-GV'ers in vaste dienst; een zevende, die nu via een uitzendconstructie werkzaam is, zal ook in vaste dienst komen. Alle O-GV'ers

zijn SKGV-geregistreerd. Jaarlijks organiseren zij studiedagen waarbij ze thema's bespreken die van belang zijn voor het werken als GV'er binnen Justitie.

Conclusie: Er is sprake van een korps O-GV'ers die allen SKGV-geregistreerd zijn en jaarlijks studiedagen organiseren.

criterium 12: De OZI respectievelijk de hoofdpredikant verzorgt een adequate voordracht van geestelijke verzorgers

Sinds het verschijnen van het VU-rapport is er geen sprake van ontwikkelingen die een adequate voordracht zouden bedreigen. De hoofdpredikant benadrukt dat de sollicitatieprocedure goed loopt, transparant is, en borgt dat O-GV'ers zowel aan de ambtenaarlijke en ambtelijke eisen voldoen: "Nu is de eis nog steeds dat ze een wetenschappelijke universitaire opleiding geestelijke verzorging moeten hebben en daarnaast een kerkelijke zending van hun eigen kerk die bekrachtigd wordt door de OZI. Daarmee is gegarandeerd dat ze religieus-inhoudelijk voldoen én dat ze aan de ambtenaarlijke competenties voldoen" (hoofdpredikant).

Conclusie: De huidige O-GV'ers zijn via een transparante sollicitatieprocedure aangesteld; er is sprake van een adequate voordracht van O-GV'ers.

criterium 13: Er is sprake van kwaliteitsbeleid en kwaliteitsbewaking met betrekking tot de geestelijke verzorging

Nadat bij de aanstelling van O-GV'ers is gekeken of zij aan de ambtelijke en ambtenaarlijke eisen voldoen, is de verdere toerusting van O-GV'ers bij Justitie vooral een taak van de hoofdpredikant. De directeur van de DGV zegt hierover: "De koppeling met het hoofd van de Protestanten is een buitengewoon gelukkige. Die is daar erg mee bezig om die kwaliteit en die opleiding op een goed niveau te hebben, om daar goede studiedagen over te organiseren en daar krijgt hij ook de ruimte en medewerking voor" (directeur DGV).

Op het gebied van inhoudelijk-religieuze kwaliteitsbewaking ligt er daarnaast een taak bij de O-kerken. Die hebben, net als bij andere levensbeschouwelijke

stromingen, eigen verwachtingen op het gebied van nascholing op dit gebied. Verder spelen de lokale bisschoppen een rol bij de inhoudelijk-religieuze kwaliteitsbewaking: “Iedereen werkt natuurlijk in een kerk onder een bisschop, die ziet ons daar werken” (O-GV’er). De OZI komt hier niet direct in beeld, maar indirect via hun verbinding met de lokale kerken en bisschoppen; dit maakt volgens de O-GV’ers de verbinding tussen priesters en OZI zo belangrijk.

Conclusie: Het kwaliteitsbeleid en de kwaliteitsbewaking met betrekking tot de O-GV zijn in orde; hierbij speelt het gegeven dat het hoofd ook verantwoordelijk is voor de protestantse GV, die een lange historie binnen Justitie heeft, een belangrijke rol.

criterium 14: De OZI werkt naar behoren samen met de andere ZI’s binnen DGV, en daarbuiten

Zowel de hoofdpredikant als de directeur van de DGV geven aan dat de samenwerking van vertegenwoordigers van de OZI met die van de andere zendende instanties binnen de DGV constructief verloopt. De OZI doet actief mee in de (voorbereiding van de) bestaande bestuurlijke overleggen (die twee keer per jaar plaatsvinden, waarvan één keer per jaar met de staatssecretaris). Ook daarbuiten vervullen zij actief hun rol in de samenwerking tussen de verschillende denominaties. Een voorbeeld hiervan is dat de vertegenwoordiger van de OZI in de ICJ een gedegen juridische onderbouwing heeft geschreven van de rechtspositie van ongebonden GV’ers in relatie tot die van GV’ers met een zending. De hoofdpredikant benadrukt dat dit stuk voor alle denominaties van belang is in relatie tot de discussie rond ongebonden GV binnen Justitie.¹⁶

Kijkend vanuit breder GV-perspectief zien we dat binnen de VGVZ sinds 2022 een Orthodoxe sector naast de overige acht sectoren (Boeddhistische, Hindoe, humanistische, Islamitische, Joodse, Katholieke, Protestantse, en SING) bestaat

¹⁶ Op 14 februari 2025 stuurde de Rijksuniversiteit Groningen een brief aan de Tweede Kamer over het openstellen van geestelijke verzorging binnen DJI en Defensie voor ongebonden professionals. Dit heeft niet tot aanpassing van het stelsel geleid. De directeur DGV geeft aan dat dit wel ertoe heeft geleid dat de verzoekbriefjes in de inrichting worden aangepast om de categorie ‘overige’ nadrukkelijker onder de aandacht te brengen.

(voor een eigen sector is een minimum van tien reguliere leden vereist, waarbij drie leden een sectorraad vormen). Intussen functioneert deze sector als zodanig, heeft eigen evenementen georganiseerd, is een netwerk voor Orthodoxe leden en link tussen beroepsgroep en opleiding (seminarie), zendende instantie en achterban. Volgens de voorzitter van de VGVZ is de verhouding van de Orthodoxe sector met de andere sectoren "gelijkwaardig, met de beperking van een kleine sector: deze kan niet bij alle uitwisselingen aanwezig zijn maar maakt gebruik van de verenigingsstructuren op dezelfde manier als andere sectoren" (directeur VGVZ).

Conclusie: De samenwerking van de OZI binnen de DGV is naar behoren, waarbij vertegenwoordigers van de OZI een constructieve rol spelen in de bestaande bestuurlijke overleggen.

5. Universitaire opleiding

In deze herbeoordeling is onderzocht hoe de huidige opleidingsroute formeel is ingericht, hoe de universitaire inbedding en onderlinge afstemming zijn geregeld, en in hoeverre inmiddels sprake is van zichtbare oriëntaals-orthodoxe inbreng. Daarbij is gebruikgemaakt van de samenwerkingsovereenkomst tussen de Radboud Universiteit en Stichting St. Irenaeus Orthodox Theologisch Instituut, het Bestuursstatuut van de OZI en het interview met rector Michael Bakker.

Het VU-rapport signaleerde in 2021 twee aandachtspunten ten aanzien van de universitaire opleidingsinfrastructuur. Ten eerste was binnen St. Irenaeus nog geen zelfstandige universitaire masteropleiding Orthodoxe geestelijke verzorging gerealiseerd. Ten tweede was binnen St. Irenaeus op dat moment nog geen oriëntaals-orthodoxe inbreng onder staf en studenten zichtbaar. Tegelijk beschreef het VU-rapport dat werd gewerkt aan een voorbereidend traject op bachelorniveau dat de doorstroom naar universitair masteronderwijs, waaronder geestelijke verzorging, mogelijk moest maken.¹⁷

criterium 15: Er is een universitaire opleiding tot orthodox geestelijke verzorger beschikbaar

Het VU-rapport beschreef de orthodoxe opleidingsroute in 2021 als een universitair voorbereid traject op bachelorniveau, bedoeld als opstap naar masteronderwijs. In de huidige samenwerkingsovereenkomst tussen de Radboud Universiteit en St. Irenaeus is bepaald dat de ambtsopleiding bestaat uit een premastertraject van 60 EC, de geaccrediteerde masteropleiding Religiewetenschappen met afstudeerrichting Geestelijke Verzorging, een postmastertraject en aan de opleiding verbonden onderzoek.¹⁸ Daarmee is er geen zelfstandige master O-GV binnen St. Irenaeus zelf, maar wel een formeel vastgelegde en o.a. door de SKGV geaccrediteerde universitaire opleidingsroute die uitmondt in een masterdiploma op het gebied van geestelijke verzorging.

¹⁷ VU (2021), p. 30.

¹⁸ Samenwerkingsovereenkomst RU - St. Irenaeus, art. 4 en art. 5.

In het interview licht rector Michael Bakker toe dat St. Irenaeus bewust onderwijs op bachelorniveau aanbiedt om studenten in de eigen traditie academisch voor te bereiden op instroom in een universitaire master. De route via de master Geestelijke Verzorging van de Radboud Universiteit is volgens hem de meest gangbare route.

Ten aanzien van de oriëntaals-orthodoxe inbreng corrigeert het interview in elk geval het beeld dat er geen oriëntaals-orthodoxe studenten zouden zijn. Michael Bakker weerspreekt dat beeld en verwijst zowel naar concrete voorbeelden als naar deelname van studenten uit beide orthodoxe tradities. Hoewel er op dit moment nog geen oriëntaals-orthodoxe staf is, wordt volgens de rector wel gewerkt aan versterking van die inbreng, onder meer via internationale samenwerking en doordat een collega zich inhoudelijk verder verdiept in de Syrische en Koptische traditie.

Op grond hiervan kan worden geconcludeerd dat er thans een universitaire opleidingsroute beschikbaar is. Die route bestaat uit een premaster bij St. Irenaeus en doorstroom naar geaccrediteerd universitair masteronderwijs, waaronder de masterroute Geestelijke Verzorging aan de Radboud Universiteit.

criterium 16: De opleiding is ingebed binnen een theologische faculteit en er is sprake van een goede afstemming tussen de OZI en deze faculteit

De universitaire inbedding van de opleiding is formeel vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst tussen de Radboud Universiteit en St. Irenaeus.¹⁹ Daarin is expliciet opgenomen dat de betrokken faculteit, de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen is. Ook is vastgelegd dat de faculteit de universitaire onderdelen van de ambtsopleiding verzorgt en dat daarop de reguliere WHW-kaders van toepassing zijn, onder meer ten aanzien van kwaliteitszorg, toelatingseisen, examens en inrichting van het onderwijs.²⁰ De opleiding is daarmee institutioneel ingebed binnen de betrokken faculteit.

¹⁹ Samenwerkingsovereenkomst RU - St. Irenaeus.

²⁰ Samenwerkingsovereenkomst RU - St. Irenaeus, art. 5.

De directe afstemming over de opleiding loopt tussen de faculteit en St. Irenaeus. De samenwerkingsovereenkomst bepaalt dat het bestuur van de faculteit en het bestuur van het instituut ten minste eenmaal per jaar overleg voeren over alle aspecten van de samenwerking. De betrokkenheid van de OZI loopt daarbij niet rechtstreeks via de faculteit, maar via haar bestuurlijke en institutionele relatie met St. Irenaeus.

In het Bestuursstatuut van de OZI is vastgelegd dat de OZI het bestuur van St. Irenaeus benoemt, de oprichtingsstatuten en statutenwijzigingen goedkeurt, jaarlijks overleg voert met het bestuur van St. Irenaeus, het jaarverslag en beleidsplan ontvangt en wordt uitgenodigd voor academische aangelegenheden. Tegelijk is in datzelfde statuut expliciet bepaald dat medewerkers van St. Irenaeus wetenschappelijke vrijheid hebben en dat de OZI niet verantwoordelijk is voor de inhoud van hun academische publicaties.²¹ De rector en stafleden zijn ook in dienst bij de universiteit. Deze verdeling wordt in het interview met rector Michael Bakker bevestigd: selectie en zending liggen bij de OZI, terwijl de academische vorming binnen de universitaire en institutionele structuur van St. Irenaeus en de Radboud Universiteit is ondergebracht.

Op grond hiervan kan worden geconcludeerd dat de opleiding institutioneel is ingebed binnen een universitaire theologische faculteit en dat de afstemming bestuurlijk en institutioneel is vormgegeven. Die afstemming verloopt rechtstreeks tussen faculteit en het instituut, terwijl de betrokkenheid van de OZI bestuurlijk en institutioneel via St. Irenaeus is vormgegeven.

²¹ Bestuursstatuut OZI, art. 6.

Bijlage 1 Toetsingskader

Overzicht van criteria, aandachtspunten en bronnen (paginanummers verwijzen naar het VU-rapport):

Criteria	Aandachtspunten vanuit VU-rapport	Evaluatie op grond van:	Specificatie bronnen evaluatie
1. Representativiteit, effectiviteit, stabiliteit, duurzaamheid en toegankelijkheid van de OZI als zelfstandige OZI	<ul style="list-style-type: none"> • SOKIN geen lid CIO (1.1) • Jonge bestuurstraditie (1.2) • Dubbelrollen op sleutelposities (1.2a) • Borging van opvolging huidige voortrekkers (1.2b) • Statutaire regeling O-GV'ers in geval van ontbinding OZI (1.2c) • Toelatingsprocedure nieuwe lidkerken (1.3) 	<ul style="list-style-type: none"> • Statuten en relevante beleidsdocumenten OZI • Cijfers Orthodoxe geloofsgemeenschap in NL • Interview bestuursleden OZI • Interview sleutelinformant Oriëntaals-orthodoxe traditie, bv vz Orthodoxe sectorraad VGVZ 	<ul style="list-style-type: none"> • Site CIO checken (p. 18, lidmaatschap 2 SOKIN-kerken) (1.1) • Statuten en beleidsdocumenten OZI op dubbelrollen checken (p. 27) (site, opvragen bij bestuurssecretarissen OZI mr. Elizabeth Ilik en mr. Maxim Hodak) (1.2a & 1.2b & 1.2c) • Zijn er sinds 2021 nieuwe Orthodoxe kerken via parochies in NL vertegenwoordigd? (p. 25) (1.3) Aanwezigheid

			<p>toelatingsproedure checken in statuten en beleidsdocumenten.</p> <p>(voor alles: ook in interview(s) checken)</p>
<p>2. Kwantiteit en kwaliteit van het aanbod geestelijk verzorging</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opleidingsniveau O-GV'ers bij DJI • Status en toepassing van overgangsregeling voor O-GV'ers zonder academische master 	<ul style="list-style-type: none"> • Relevante documenten • Focusgroep O-GV'ers DJI • Interview Directeur DGV van DJI, evt. Directeur DGV bij Defensie 	<ul style="list-style-type: none"> • Focusgroep: O-GV'ers DJI • Interview directeur DGV (ambtenaarlijke) • Interview hoofdpredikant (ambtelijke) • Noodzaak aanvullend interview DGV Defensie wordt in later stadium bepaald
<p>3. Voldoen aan de algemene bepalingen die gelden voor alle ZI bij het MJenV</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Relevante documenten zoals zendingsbrieven • Interview voorzitter en/of directeur VGVZ 	<ul style="list-style-type: none"> • Meenemen in interviews directeur DGV en hoofdpredikant: is er iets veranderd sinds 2021? • Kort interview met directeur VGVZ (wat is zijn blik op hoe het

		<ul style="list-style-type: none"> • Interview Directeur DGV van DJI 	gaat met O-GV en wat er is veranderd)
4. Beschikbaarheid van een universitaire opleiding voor geestelijke verzorging in de Orthodox-christelijke traditie	<ul style="list-style-type: none"> • Master-opleiding Orthodoxe GV aan het St Irenaeus nog niet gerealiseerd • Geen Oriëntaals-orthodoxen onder staf en studenten 	<ul style="list-style-type: none"> • Relevante documenten St Irenaeus • Interviews opleider(s) St Irenaeus & master GV RU • Interview vz SKGV 	<ul style="list-style-type: none"> • Contact secretaris opleiding • Curricula bekijken • p. 30 staan alle twijfels en ambities (zijn ambities die daar genoemd zijn gerealiseerd?)

Bijlage 2 Topiclijsten interviews en focusgroep

In de interviews met de hoofdpredikant en de directeur DGV, en de focusgroep met O-GV'ers worden de volgende criteria getoetst:

Criteria	Subcriteria (vanuit KASKI-rapporten BUN en HRN)	Aandachtspunten (vanuit VU-rapport)
<p> criterium 2: kan de OZI kwantitatief en kwalitatief voldoende opgeleiden zenden</p>	<p>Alle O-ingeslotenen krijgen desgewenst O-GV</p> <p>Het aanbod en/of de achtergrond van de O-GV'ers doet recht aan diverse O-stromingen en is divers qua gender</p> <p>De O-GV'ers zijn voldoende opgeleid, en hebben een specifieke training gevolgd of kwalificatie behaald voor GV aan ingeslotenen</p> <p>De O-GV'ers vervullen het takenpakket zoals vastgelegd in de dienstenspecificaties van DGV</p> <p>Er is voldoende aandacht voor wensen, behoeften</p>	<p>Opleidingsniveau O-GV'ers bij DJI</p> <p>Status en toepassing van overgangsregeling voor O-GV'ers zonder academische master</p>

	en respons van de O-ingeslotenen	
<p> criterium 3: Voldoet de OZI aan de algemene bepalingen die gelden voor alle Zedende Instanties bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid?</p>	<p>Er is vanuit de OZI voldoende inhoudelijke aansturing van de O-GV</p> <p>Er is een korps van O-GV'ers gevormd</p> <p>De OZI verzorgt een adequate voordracht van O-GV'ers</p> <p>Er is sprake van kwaliteitsbeleid en kwaliteitsbewaking m.b.t. de geboden GV</p> <p>De OZI werkt naar behoren samen met andere ZI's binnen DGV, en daarbuiten</p>	<p>Geen (à alleen checken of er ontwikkelingen zijn sinds 2021)</p>

De topiclijsten zijn op grond hiervan opgesteld, waarbij is gespecificeerd naar de functie van de geïnterviewde(n):

- In het interview met de directeur DGV worden de criteria bevestigd vanuit ambtenaarlijk perspectief;
- In het interview met de hoofdpredikant gaat het om het ambtelijk perspectief;
- In de focusgroep met O-GV'ers om het perspectief van de dagelijkse werkpraktijk.

Topiclijst interview directeur Dienst Geestelijke Verzorging van DJI

Opleidingsniveau

- Wat zijn vanuit ambtenaarlijke perspectief de vereisten die DJI aan GV'ers stelt? Ihb wat betreft opleidingsniveau?
- Hoe zit dit bij O-GV'ers? Zijn deze voldoende opgeleid, in het bijzonder wat betreft GV aan ingeslotenen (training of kwalificatie)? Is er op dit gebied iets veranderd sinds 2021?
- Ziet u bepaalde lacunes in opleiding of onboarding voor O-GV'ers?
- Wat is de status en toepassing van overgangsregeling voor O-GV'ers zonder academische master? (VU-rapport p. 45)

Aansluiting O-GV bij O-ingeslotenen (kwantitatief en kwalitatief)

- Krijgen alle O-ingeslotenen desgewenst O-GV?
- Is het aanbod voldoende divers (diverse O-stromingen; gender)?
- Vervullen de O-GV'ers het takenpakket (zoals vastgelegd in de dienstenspecificatie van DGV)?
- Hebben O-GV'ers voldoende aandacht voor wensen, behoeften en respons van O-ingeslotenen?
- Is er op dit gebied iets veranderd sinds 2021?

Algemene bepalingen voor ZI's volgens het MV&J

- Waaraan moeten ZI vanuit ambtenaarlijk perspectief voldoen?
- Hoe zit dit bij de OZI? Is er op dit gebied iets veranderd sinds 2021?
- In het bijzonder wat betreft kwaliteitsbeleid en kwaliteitsbewaking m.b.t. de geboden GV;
- En: samenwerking met andere denominaties en daarbuiten

Topiclijst hoofdpredikant voor het protestants en orthodox justitiepastoraat

Opleidingsniveau

- Wat zijn vanuit ambtelijk perspectief de vereisten aan de opleiding van GV'ers?
- Hoe zit dit bij O-GV'ers? Zijn deze voldoende opgeleid? Ook wat betreft GV aan ingeslotenen (training of kwalificatie)? Is er op dit gebied iets veranderd sinds 2021?
- Ziet u bepaalde lacunes in opleiding of onboarding voor O-GV'ers?
- Wat is de status en toepassing van overgangsregeling voor O-GV'ers zonder academische master? (VU-rapport p. 45)

Aansluiting O-GV bij O-ingeslotenen (kwantitatief en kwalitatief)

- Krijgen alle O-ingeslotenen desgewenst O-GV?
- Is het aanbod voldoende divers (diverse O-stromingen; gender)?
- Vervullen de O-GV'ers het takenpakket (zoals vastgelegd in de dienstenspecificatie van DGV)?
- Hebben O-GV'ers voldoende aandacht voor wensen, behoeften en respons van O-ingeslotenen?
- Is er op dit gebied iets veranderd sinds 2021?

Algemene bepalingen voor ZI's volgens het MV&J

- Waaraan moeten ZI vanuit ambtelijk perspectief voldoen?
- Hoe zit dit bij de OZI? Is er op dit gebied iets veranderd sinds 2021?
- In het bijzonder: is vanuit de OZI voldoende inhoudelijke aansturing van de O-GV;
- En: verzorgt de OZI een adequate voordracht van O-GV'ers;
- En: wat betreft kwaliteitsbeleid en kwaliteitsbewaking m.b.t. de geboden GV;
- En: samenwerking met andere denominaties en daarbuiten.

Topiclijst focusgroep korps O-GV'ers bij DJI

Opleidingsniveau

- Wat is jullie achtergrond qua opleiding?
- Achten jullie jezelf voldoende gekwalificeerd voor het verzorgen van GV aan ingeslotenenen (training of kwalificatie)? Lopen jullie soms tegen bepaalde zaken aan?
- Zien jullie bepaalde lacunes in opleiding of onboarding voor O-GV'ers?
- Wat is de status en toepassing van overgangsregeling voor O-GV'ers zonder academische master? (VU-rapport p. 45)

Aansluiting O-GV bij O-ingeslotenenen (kwantitatief en kwalitatief)

- Kunnen jullie alle O-ingeslotenenen desgewenst van O-GV voorzien?
- Ervaren jullie hierbij belemmeringen, en zo ja, welke?
- Hoe zien jullie de diversiteit binnen het korps O-GV'ers (diverse O-stromingen; gender)?
- Vervullen jullie het takenpakket (zoals vastgelegd in de dienstenspecificatie van DGV)? Ervaren jullie hierbij belemmeringen, en zo ja, welke?
- Hoe hebben jullie aandacht voor wensen, behoeften en respons van O-ingeslotenenen? Wat speelt er op dit vlak?

Algemene bepalingen voor ZI's volgens het MV&J

- Is het voor jullie duidelijk wat er van jullie verwacht wordt vanuit de OZI en de DGV? Is de rolverdeling duidelijk?
- Hoe ervaren jullie de inhoudelijke aansturing vanuit de OZI?
- Hoe ziet het kwaliteitsbeleid en de kwaliteitsbewaking door de OZI m.b.t. de door jullie geboden GV eruit?
- Hoe loopt de samenwerking met GV'ers van andere denominaties? En verder binnen de PI's?

